

Константинова Н.С.

студент;

Оверчук В.А.

кандидат психологічних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Дошкільний навчальний заклад являє собою інститут соціалізації дітей на першій її стадії, а група однолітків являє собою модель суспільства, де дитина знайомиться з соціальними нормами, набуває певні соціальні навички взаємодії з соціумом. Тому важливе значення має саме в цьому віці виявлення особливостей соціально-психологічної адаптації, коли компенсаторні можливості особистості, ще формуються і є можливість запобігти формуванню стійких проявів, а, також сприяти його подальшій соціально-психологічній адаптації на наступних етапах психологічного і соціального розвитку як особистості [3]. Соціально-психологічна адаптація являє собою пристосування до відносно нового соціуму, нормам поведінки і взаємин у новому колективі. Виступає як засіб захисту особистості, за допомогою якого послаблюються і усуваються внутрішнє психічне напруження, занепокоєння, дестабілізаційні стани, що виникають у дитини при взаємодії з дорослими та однолітками, суспільством в цілому [1; 2].

Вивченням проблеми соціально-психологічної адаптації займалися І. П. Павлов, А.Н. Леонтьєв, Ж. Піаже, І. К. Кряжева, О.І. Золотова, Т.Д. Молодцова та ін. Проблемою адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу в рамках вивчення психологічних аспектів супроводу дитини в ДООУ займалися Н.М. Аксарина, О.І. Давидова, А.А. Майер, Л.Н. Павлова, О.Л. Мочалова і ін.

Психологічні дослідження з проблеми адаптації дитини раннього віку до дошкільної установи вельми нечисленні. Тому дослідження є актуальним.

Мета дослідження – дослідити особливості соціально-психологічної адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного закладу (до нових умов життєдіяльності). Об'єкт – адаптація як феномен психічної діяльності у дітей раннього віку. Предмет–

особливості соціально-психологічної адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного закладу. Гіпотеза нашого дослідження: умови виховання дітей раннього віку обумовлюють особливості соціально-психологічної адаптації до умов дошкільного закладу.

Для перевірки гіпотези було проведено експериментальне дослідження. База проведення дослідження – Дошкільний навчальний заклад м. Вінниця № 13 «Ластівка». У дослідженні взяли участь 25 малюків раннього віку групи «Калинка». При цьому, вибірку склали 15 дівчат і 10 хлопчиків, віком від 2 до 3 років. Вибірка була репрезентативною. Формування експериментальної (А) та контрольної (В) вибірки – в експериментальну вибірку входять діти раннього віку групи які проходять адаптаційну програму в дитячому садку, так як можна припустити, що завдяки цьому діти швидше адаптуються в період коли вони почнуть відвідувати садок самостійно. Відповідно до контрольної вибірки входять діти раннього віку які не проходили адаптаційну програму. Дане дослідження проводилося паралельно в двох групах.

У дослідження були використані метод для визначення рівня соціальної адаптації дитини в ДНЗ В. Н. Меркулової і Л.Г. Самоходкіної, методика діагностики дітей О.А. Стребелевой та опитувальник «Структура батьківських відносин» Е.О. Смирнової та М.В. Бикової [5]. Для обробки та інтерпретації отриманих даних нами було проведено дисперсійний аналіз, а також був використаний U-критерій Манна-Уїтні – статистичний критерій, який використовується для оцінки відмінностей між двома незалежними вибірками (А і В) по рівню психічного розвитку та соціальній адаптації дитини, які розподілені по нормальному закону [4].

Визначення рівня соціальної адаптації дитини до дитячого навчального закладу було проведено за допомогою метода для визначення ступеня соціальної адаптації дитини в ДНЗ В.Н. Меркулової і Л.Г. Самоходкіної. Результати аналізу адаптаційних карт дітей експериментальної та контрольної вибірок представлені в таблиці 1.

Даний аналіз результатів показав що в умовах дошкільного навчального закладу соціально-психологічна адаптація дітей раннього віку, які проходять програму адаптації значно краща ніж в тих які поступили пізніше та пропустили програму.

Таблиця 1

**Результати проведення методики В.Н. Меркулової
і Л.Г. Самоходкіної в експериментальній і контрольній вибірках**

Рівень адаптації	А		В	
	Кількість досліджуваних	% – відсоткове співвідношення	Кількість досліджуваних	% – відсоткове співвідношення
Легка	11	78,5%	4	36,3%
Середня	3	21,5%	5	45,5%
Ускладнена	0	0%	2	18,1%
Деадаптація	0	0%	0	0%

Після процедури проведення і обробки методики О.А.Стребелевой, показники і параметри рівня розвитку спілкування і мови; пізнавальної активності, ігрової діяльності, цілеспрямованості та самостійності в предметній діяльності, розумового розвитку знаходять своє відображення в балах. Дані які були отримані, занесені в таблицю 2. Групи розвитку розподіляються наступним чином, з першої по четверту. Де четверта група найсильніша, відповідно перша – слабка.

Таблиця 2

Результати проведення діагностики рівня психічного розвитку дітей О.А. Стребелевой в експериментальній і контрольній вибірках

Група розвитку	А		В	
	Кількість досліджуваних	% – відсоткове співвідношення	Кількість досліджуваних	% – відсоткове співвідношення
Четверта	9	64,3%	2	18,32%
Третя	5	35,7%	8	72,7%
Друга	0	0%	1	9,1%
Перша	0	0%	0	0%

Проведений порівняльний аналіз дітей по вищепереліченим показникам свідчить про те, що рівні психічного розвитку на закінченому етапі адаптації, в експериментальній та контрольній групі відрізняються. Психічний розвиток дітей раннього віку які

проходити програму адаптації значно кращий ніж в тих дітей які поступили пізніше та пропустили програму.

Проведений статистичний аналіз довів що в даному випадку рівень соціальної адаптації має суттєвий вплив на психічний розвиток дитини.

Як наслідок діти з достатньо високим рівнем адаптивності, що легше приймають нові соціальні умови життя будуть значно легше розвивати предметну діяльність й мають інтерес до предметного оточення, ніж їхні однолітки з недостатнім рівнем адаптивності.

Традиційним методом дослідження батьківського ставлення є анкетне опитування, ми запропонували батькам дітей раннього віку з різним типом адаптації до дошкільної установи заповнити анкету, розроблену Е.О.Смирновою та М.В. Биковою. В таблиці 3 показано як розподілилися відповіді батьків дітей с легким і середнім рівнем адаптації та дітей ускладненим рівнем адаптації.

Таблиця 3

Результати проведення дослідження відносини матері до дитини, і впливу його на адаптацію до ДНЗ

Усереднений відсоток	предметно-орієнтовані відповіді	особистісно-орієнтовані відповіді
Батьки дітей с легким та середнім рівнем адаптації	33%	67%
Батьки дітей з ускладненим рівнем адаптації	59%	41%

Було виявлено що характер батьківських відносини безсумнівно відображається на поведінці та на відносинах дитини з соціумом. Коли батьки ставляться до дитини як до об'єкту догляду не враховуючи прагнення дитини, діти відчують себе невпевнено і некомфортно, важче адаптуються. Якщо ж, батьки сприймають свою дитину як цілісну особистість, використовуючи гнучку стратегію виховання орієнтовану на психологічний комфорт дитини, то вона легко адаптується до нових умов.

Це підтверджує висунуту гіпотезу: умови виховання дітей раннього віку обумовлюють особливості соціально-психологічної адаптації до умов дошкільного закладу

Проаналізувавши поведінку дітей з різними варіантами адаптації до умов дошкільного закладу, можна сказати, що діти з групи легкої адаптації швидко і безболісно проходять всі етапи звикання до дитячого садка, малюки з адаптацією середнім рівнем довго перебувають на третьому етапі. Діти з важкою адаптацією застряють на першому і другому етапах – відчують постійний емоційний дискомфорт.

Дане дослідження довело що для успішної адаптації дитини раннього віку до дошкільного закладу необхідно щоб програма знайомства з дошкільним закладом проходила заздалегідь, щоб дитина встигла звикнути до нових умов. Також важливо щоб батьки дотримувались рекомендацій психолога та діяли разом з вихователями.

Проведення більш масштабних досліджень із залученням інших груп дітей раннього віку дозволить отримати більш глибокі знання особливостей соціально – психологічної адаптації дітей раннього віку до дошкільного навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Аксарина Н. М. Характер адаптации детей раннего возраста при поступлении в детское учреждение / Н. М. Аксарина, Л. Г. Голубева. – М.: Просвещение, 1974. – 206 с.
2. Лисина М. И. Общение, личность и психология ребенка. – М.: Воронеж, 1997. – 320 с.
3. Павлова Л. Н. О современной проблеме раннего возраста / Л. Н. Павлова // Дошкольное воспитание. – 2003. – № 8. – С. 9–12.
4. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2001. – 528 с.
5. Широкова Г. А., Жадько Е. Г. Практикум для детского психолога. – Изд. 4-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 314 с.